

Голопич Інна

ХРИСТІЯНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЗА ЧАСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті розглядається християнська ідентичність за часів глобалізації та головні підстави, на яких вона ґрунтується. Аналізується головна проблема християнської ідентичності, яка виникає під впливом великого потоку інформації – розуміння образу Ісуса Христа та самоідентифікації з ним віруючих.

Ключові слова: християнська ідентичність, ідентичність віруючих, ідентичність християнської спільноти.

Голопич И. Христианская идентичность за времён глобализации

В статье рассматривается христианская идентичность периода глобализации и главные основания на которых она базируется. Анализируется главная проблема христианской идентичности, которая возникает вследствие большого потока информации – понимание образа Иисуса Христа и самоидентификации с ним верующих.

Ключевые слова: христианская идентичность, идентичность верующих, идентичность христианского сообщества.

Golopych I. Christian identity in time of globalization

The article deals with the Christian identity in times of globalization and the main grounds on which it is based. The author tries to analyze the main problem of Christian identity, which arises under the influence of the great flow of information - understanding blasphemous Christ and the identity of his believers.

Keywords: Christian identity, identity of believers, the identity of Christian community.

Глобалізаційні процеси, які відбуваються в сучасному світі, їх вплив на розвиток людства спонукають нас знову і знову

повертатися до їх дослідження. Наслідки цих процесів у економіці, культурі, політиці, екології, релігії й інших сучасних сферах життя провокують особистість і суспільство до захисту від цих змін, адаптації до нових умов існування через зміну способу мислення та поведінки. Глобалізація змінює уявлення людини про світ, про себе, про інших, про теперішнє і майбутнє людства. Одним з багатьох наслідків цих радикальних змін є спроба відповісти на питання, яким є сучасний стан християнської ідентичності. Осмислення феномена релігійної ідентичності на терені вітчизняної філософської думки представлено дослідженнями В. С. Возняка, П. Горак, О. Г. Зеліченко, Н. В. Караульної, С. Б. Кримського, М. І. Лук, В. А. Малахова, А. О. Осипова, С. В. Пролєєва, І. В. Степаненко, В. Г. Табачковського, В. Г. Федотова, Н. В. Хамітова та ін.

Сучасна людина завдяки глобалізації має великі можливості отримувати інформацію, де пропагуються певні життєві стандарти, меншою мірою врегульовані традиційними моральними нормами та цінностями. Це, своєю чергою, призводить до змінної і тому більшою мірою непередбачуваної поведінки індивіда, який майже перманентно знаходиться у стані пошуку чи уточнення своєї ідентичності.

Ентоні Гідденс звертає увагу на такі нові детермінанти ідентичності: апокаліптичний вимір ризику, який торкається кожного з нас; поява нових стандартів та нових принципів розподілу благ та цінностей; більша, ніж дотепер, можливість суспільного виключення та маргіналізації; наслідки матеріальних вимірів нашого життя [2, 246]. А П'єр Бурд'є говорить про «невизначеність», яка «присутня сьогодні всюди» і «переслідує свідомість та підсвідомість людини» [1, 187].

Самоідентифікація в основному пов'язана зі свідомим пошуком відповідей на питання: «Ким я є», «Ким хочу бути», «Ким можу бути», «Ким повинен бути?», а також з пошуком параметрів того, що і як формує буття особи. За доби глобалізації людина ставиться в такі умови, коли вона сама має конструювати чи обирати свою ідентичність. Так, вибір ідентичності сьогодні стає не тільки можливістю, а й вимушеною необхідністю повсякденного життя людини. У результаті вибору настає або криза ідентичності і потреба в новій ціннісній орієнтації, або еволюція ідентичності, яка передусім залежить від нашої мобільності та відкритості до перманентних змін, ніж від спадкового

обтяження кровним зв'язком, місцем народження, суспільним походженням, приналежністю до певної релігійної спільноти тощо. Гідденс зазначає, що індивід змушений самостійно створювати та перебудовувати свою ідентичність, враховуючи зміни щоденного досвіду життя і схильність сучасних інституцій до фрагментації ідентичності індивіда [1, 248].

Процес самореконструкції ідентичності, дозвіл на її зміну, вибір і, передусім, на її універсалізацію захоплює і світову християнську спільноту. Християнство та його цінності, які передавалися століттями у вихованні, освіті і науці, літературі й мистецтві, вже не мають такого впливу на формування «нової» людини, яка зможе дивитись на світ очима Бога і творити нове суспільство. Потік інформації про взаємовиключні системи цінностей і норм, ідеологій, філософій, поглядів на життя і релігію ускладнює визначення власної позиції у справах моральності та духовності. Така ситуація видається справжньою «екзистенційною драмою» сучасної людини і суспільства в цілому. Однак професор етики та християнської соціології Георгій Мандзарідіс, описуючи глобалізацію, зауважує, що крім негативних глобалізація має і позитивні моменти, які не можна не помічати. Глобалізація виступає як чинник, котрий полегшує взаємне зближення людей, вона допомагає взаємовідносинам і пом'якшує національні та інші відмінності. Національні, соціальні та інші відмінності, відповідно до християнського вчення, є умовами існування аморальної людини, які необхідно подолати. Людство в своєму ідеальному стані має бути над цим поділом: «І іудей, і елн, і раб, і вільний, і чоловік, і жінка – всі ви єдино є в Ісусі Христі» (Гал. 3, 28). Але такий стан можливий тільки при об'єднанні людей на духовному рівні. Саме цьому слідує християнство [4, 12].

Традиційна християнська ідентичність ґрунтується на вірі в Триєдиного Бога, в Ісуса Христа, в Його життя, а також на християнських традиціях, культурі та моралі. При цьому Образ Ісуса як Божества, яке втілилось в людині, був і залишається найбільш складним для розуміння. Вчення про Ісуса неодноразово піддавалися різноманітним спробам ревізії єретиками, які загострювали догматичні обговорення та спори на тему Його людської природи. Також складність розуміння Христа виникає внаслідок наукової критики Біблії, зокрема появою міфологічної та історичної шкіл, які здійняли запеклі суперечки про

життя засновника християнства, що тривають і дотепер. Отже, той образ, який вважався необхідним для зрозумілості і доступності релігії для простих людей, тепер викликає у них безліч питань. А головне підґрунтя християнської ідентичності становить широке поле для дискусії.

Аналізуючи християнську ідентичність, також не слід забувати про те, що вона має два види: ідентичність окремих віруючих та ідентичність християнської спільноти, параметри якої окреслює і зберігає церква як суспільна інституція. Взаємини між цими ідентичностями досить часто виявляються конфліктогенними через те, що окремі віруючі значно швидше реагують на сучасності, аніж церковна інституція. «Ці дві протилежні тенденції ідентичність індивідуальна та інституціональна, церковна, фактично визначають поле християнської ідентичності, яка є компромісом поміж сучасністю і традиційною догматичністю, між практикою прихильника і церковною доктриною, між відцерковленням і приватизацією віри та її інституалізацією раніше ніж релігійним ринком та еклесіальною монопольною конституцією» [5, 133-143]. Таке існування в християнській свідомості розбіжності між ідентичністю віруючих та ідентичністю церкви як інституції знаходить віддзеркалення у спробах пошуку католицькими теологами нової формули християнської ідентичності. Професор теологічної догматики католицького університету в Ніймегені (Голландія) Герман Хьорінг у статті «Ісус Христос основа і джерело релігійної ідентичності», беручи життя Христа за основу усіх роздумів на тему ідентичності, доходить висновку, що чотири фундаментальних питання у цьому аспекті не отримують ясних відповідей. На перше питання «Ким є Ісус?», христологія відповідає, що Ісус є Месією, Сином Божим і Боголюдиною. Але з цього ніщо не впливає щодо раціональних вимог сучасних прихильників християнства, які прагнуть на цій основі будувати власну релігійну ідентичність. На друге питання «Ким був Ісус?», також не отримуємо належної відповіді, яка має бути сформована, на думку автора, в історично-предметному контексті. Ця вимога породжує труднощі, оскільки створює дуалістичну картину догматичних та історичних поглядів на тему Христа. Новий Заповіт також дає нам різні відповіді. З цієї проблемою не впоралась Християнська теологія, оскільки контраст між «Христом історичним» і «Христом догматичним» дотепер не подоланий [3, 142].

Третє питання виступає як наслідок двох попередніх: «Що можемо дізнатися взагалі про Христа і чи можемо звернутися до нього?». Автор відповідає: «Більш очевидним стає факт, що не можемо окреслити ані часово, ані об'єктивно ідентичність Христа, що залежимо скоріше від свідчень та розповідей, а також від інтенцій та ситуацій» [3, 143]. Тож відповіді залежатимуть від завжди обмежених і контекстуальнозалежних історичних джерел.

І останнє питання: «Як ми повинні і як можемо сьогодні говорити про Христа, залишаючись одночасно в згоді з різноманітними ситуаціями та умовами?». Більшість контекстів і умов теологічних дискурсів об'єднують теологів у переконанні, що «Поряд з єдиною вірою в Ісуса Христа, що є догматично врегульованою, існували та існують різні поняття Христа, поняття, які залежать від часу та стилю життя, від віри та бачення світу, теологічної медитації, філософських або естетичних аспектів, до яких вони відносяться» [3, 144]. Таким чином, відомість про ідентичність Месії, яка була взята за основу побудови ідентичності християн, сьогодні виявляється непевною і сумнівною.

Ніколи від часу Нового Заповіту про Христа не говорилося в такий різнобарвний спосіб, так креативно і так конкретно, як в наші часи. На думку Германа Хьорінга, про ідентичність Христа свідчать не стільки різні дані та легенди про те «ким», «коли» та «яким» Він був, скільки уявлення віруючого про Христа, яке узгоджується з його досвідом та актуальною ідентифікацією, котра є щоразу новою [3, 144].

Саме це є шляхом, який приводить до формування автентичної релігійної ідентичності. Однак проблема залишається в тому, що людині досить важко прийняти те, чого вона не розуміє. Таке різноманітне і «темне» трактування богослов'я призвело до численних суперечок в середині інституції. Врешті-решт воно стало однією з головних причин розколу християнства на три течії та численні союзи й братства, що відстоюють свою ортодоксальність і винятковість. Поява нових течій була не тільки джерелом динаміки, але й причиною ослаблення у численних суперечках і конфесійних конфліктах. У результаті, спостерігається поступове ослаблення християнської віри, а духовний вакуум люди намагаються заповнити задоволенням матеріальних потреб, що наражає нас на небезпеку втрати людської гідності – осердя нашого особистого та соціального буття.

При цьому окремі церковні інституції, які мають репутацію традиційних, догматичних і консервативних, й надалі ставляться до всього нового з підозрою і не бажають оновлюватися. Тим самим вони не в змозі задовольнити духовні запити суспільства, які формуються у сучасному світі відповідно до викликів глобальних змін. Щоб змінити таке становище, необхідно продовжити пошуки прийнятних засад для діалогу й вироблення об'єднуючої позиції, що сприятиме полегшенню розуміння Христа як єдиного вчителя духовності та поєднання з ним, а також самоідентифікації індивіда в часи суттєвих змін.

Література:

1. Бауман З. Индивидуализированное общество / Пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева. – М.: Логос, 2002. – С. 187.
2. Giddens A. Nowoczesność i tożsamość: «ja» i społeczeństwo w epoce różniej nowoczesności. – Warszawa: PWN, 2001. – S. 246.
3. Haring H. La storia di Gesù, fondamento e origine di identità religiosa // Consilium, nr 2, 2002. – S. 142-144.
4. Мандзаридис Г. И. Глобализация и глобальность: химера и истина / Пер. с новогреческого А. Маркова. – М.: МГУ, 2001. – С. 12.
5. Stachowska E. McŚwiat a religia // Przegląd Religioznawczy, nr 3, 2002. – S. 133-146.